

Kentsel Çevre Sorunlarının Çözümlemesinde Büyükşehir Belediyelerinin Sorumlulukları Roller ve Etkinliği: İzmir, Adana, Kayseri, Diyarbakır ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyeleri İle İlgili Bir Araştırma¹

Responsibilities, Roles and Effectiveness of Metropolitan Municipalities in Solving Urban Environmental Problems: A Research on İzmir, Adana, Kayseri, Diyarbakır and Kahramanmaraş Metropolitan Municipalities

Hüseyin ÇİFTÇİOĞLU

Dr.Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
hciftcioglu@ksu.edu.tr
https://orcid.org/0000-0003-2803-0247

Makale Başvuru Tarihi : 20.02.2024

Makale Kabul Tarihi : 23.06.2024

Makale Türü : Araştırma Makalesi

İbrahim Ethem TAŞ

Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
ietas@ksu.edu.tr
https://orcid.org/0000-0003-0958-7306

Anahtar Kelimeler:

Çevre, Çevre Sorunları, Kentsel Çevre Sorunları, Büyükşehir Belediyeleri

ÖZET

Bu çalışmada, kentsel çevre sorunlarının çözümlemesinde büyükşehir belediyelerinin önemi, sorumlulukları ve pratikte büyükşehir belediyelerinin çevre sorunlarının çözümünde niçin daha etkili olmadıkları ve yetersiz kaldıkları irdelenmiştir. Büyükşehir Belediyelerinin, 5216 Sayılı Kanun ve özellikle 6360 Sayılı Kanun sonrası, çevrenin korunmasına yönelik öngörülen görev ve sorumluluklarını yerine getirip getiremedikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada, etkin olmalarının önündeki engellerin neler oldukları alan araştırmasına dayalı olarak, İzmir, Adana, Kayseri, Diyarbakır ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyeleri bağlamında irdelenmeye çalışılmıştır. Anket sorularının değerlendirilmesinde ortalama, frekans, faktör analizi, Pearson Korelasyon Analizi, Kruskall Wallis Testi, T testi, yüzde alma gibi metotlardan yararlanılmış ve anlamlılık $p<0.05$ ve $p<0.01$ düzeylerinde değerlendirilmiştir. Veri analiz sürecinde SPSS programından faydalanılmıştır. Çalışmanın sonunda büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde pratikte etkin olmalarının önünde, ilk olarak özellikle mali engellerin yani maddi yetersizliklerin bulunduğu hususu tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Türkiye'nin üniter yapısının bir sonucu olarak merkeziyetçi yönetim anlayışının da büyükşehir belediyelerini ve genel anlamda yerel yönetimleri kısıtlayıcı bir etkiye sahip olduğu neticesine varılmıştır. Çalışma sonunda elde edilen bulguların araştırmacılara ve yerel yöneticilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

Keywords:

Environment, Environmental Problems, Urban Environmental Problems, Metropolitan Municipalities

In this study, the importance of metropolitan municipalities in solving urban environmental problems, their responsibilities and the reasons why metropolitan municipalities are not more effective and insufficient in solving environmental problems in practice are examined. It has been tried to determine whether metropolitan municipalities have been able to fulfill their duties and responsibilities for the protection of the environment after the Law No. 5216 and especially the Law No. 6360. At this point, based on field research the obstacles to their effectiveness have been examined in the context of İzmir, Adana, Kayseri, Diyarbakır and Kahramanmaraş Metropolitan Municipalities. In the evaluation of the survey questions, methods such as mean, frequency, factoranalysis, Pearson Correlation Analysis, Kruskall Wallis Test, T test, percentages were used and significance was evaluated at $p<0.05$ and $p<0.01$ levels. SPSS program was used in the data analysis process. At the end of the study, it has been determined that first and foremost, financial obstacles, i.e. financial inadequacies, prevent metropolitan municipalities from being effective in solving urban environmental problems in practice. On the other hand, it has been concluded that the centralist administration approach as a result of Turkey's unitary structure has a restrictive effect on metropolitan municipalities and local governments in general. It is thought that the findings obtained at the end of the study will contribute to researchers and local administrators.

¹ Bu çalışma, "Kentsel Çevre Sorunlarının Çözümünde Büyükşehir Belediyelerinin Etkinliği: İzmir, Adana, Kayseri, Diyarbakır ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyelerinin Etkinliği İle İlgili Bir Araştırma" başlıklı Doktora tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Türkiye’de çevrenin korunması ve özellikle kentleşme ve sanayileşmenin beraberinde getirdiği çevre sorunlarının çözülebilmesi ve daha yaşanabilir kentlerin meydana getirilebilmesinde, merkezi idarenin yanı sıra yerel idarelerin de önemli sorumlulukları ve rolleri vardır. Gerçekten de yürürlükteki mevzuat incelendiğinde, Çevre Kanunu ve ilgili yönetmelikler, Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu ile 6360 Sayılı Kanunda, belediyelere ve özellikle büyükşehir belediyelerine çevrenin korunması ve geliştirilmesine dönük esaslı sorumlulukların ve yetkilerin verildiği müşahede edilmektedir.

Gerçekten de, Türkiye’de özellikle iki binli yıllarda yerel yönetimlerle ilgili çıkarılan bir dizi yasal düzenlemelerle yerel yönetimlerin merkezi yönetim karşısındaki konumları konsolide edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 2004 yılına yürürlükten kaldırılmış ve bu kanunun yerine 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununu yürürlüğe girmiştir. Anılan kanunun, Büyükşehir Belediyelerinin görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen 7. Maddesinde, Büyükşehir Belediyelerine, sürdürülebilir kalkınma anlayışı çerçevesinde, çevrenin ve su kaynaklarının muhafazasını temin etmekten ağaçlandırmaya, büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmaktan, çöplerin kaynağında toplanması, depolanması ve bertaraf edilmesine ve tıbbî atıkları bertaraf etmeye varıncaya kadar çok geniş bir alanda, çevre ile ilgili önemli görev, yetki ve sorumluluklar yüklemiştir.

Çevre konusundaki temel aktörler içerisinde yer alan, yerel yönetimlerin kuruluş amacı; halkın yerel ve ortak ihtiyaçlarını belirleyebilmek ve isteklerine, etkin, hızlı ve verimli bir şekilde karşılık verebilmektir. Yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin ve büyükşehir belediyelerinin, sınırları içinde yaşayan halkın, trafik, çöp, hava kirliliği gibi temel sorunlarının bir çoğunun kaynağı çevre ile ilgilidir.

Türkiye’de, yürürlükteki mevzuat, çevre yönetiminde yerel yönetimlere çok önemli yetki ve sorumluluklar yüklemektedir. Ancak yerel yönetimler, bir yandan bütçe imkânlarının sınırlı olması (mali sorunlar) öte yandan yetersiz ve niteliksiz personel sorunu ve merkezîyetçi kamu yönetimi anlayışı gibi nedenlerle kentsel çevre sorunlarının çözülmesinde zorlanmaktadır. Bu çalışmada büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümü noktasında mevcut durumlarının İzmir, Adana, Kayseri, Diyarbakır ve Kahramanmaraş büyükşehirleri bağlamında bir fotoğrafları çekilmeye çalışılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kent, Kentleşme ve Kentleşme

Kent, kentleşme ve kentleşme kavramları, günümüzde popüler bilimsel kavramlar arasında yer almaktadır. Kentler, sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları ve gündelik işleyişleriyle disiplinler arası bir çalışma sahası konumundadırlar. Bu itibarla çok sayıda akademik çalışmaya da konu oluşturmaktadırlar (Coşkun ve Zaman, 2012: 1051).

Kent kavramı, tarihsel süreç içerisinde farklı şekillerde yorumlanmakla birlikte; genel olarak “kentsel yerleşim alanlarının genel adı” şeklinde kabul görmektedir. Kent kavramının tanımına ilişkin, bakış açılarına bağlı olarak farklı tanımlar yapılabilmektedir. İlk ve orta çağlarda, “cité”, “polis”, “medine” ve “kent” kelimelerinin birbirine yakın anlamlarda kullanıldığı söylenebilir (Başaran, 2008: 17). Geçmiş dönemlerde “cite”, “polis”, “Medine” ve “kent” gibi birbirine benzer anlamlarda kullanılan sözcüklerin yerini bugün “bourg”, “ville”, “city” ve “urban” kelimeleri almıştır. Sosyal ve ekonomik değişim ve gelişmelere paralel olarak kent kavramının içeriğinde de önemli değişimler yaşanmış, eski dönemlerde “kale” veya “sur” kenti tanımlamada önemli bir kriter olarak kullanılırken; günümüzde kent kavramının tanımlanmasında, daha çok, “ekonomik faaliyetler”, “istihdam yapısı”, “nüfus yoğunluğu” gibi çok daha değişik kriterler kullanılmaktadır (Topal, 2004: 277). Kentler, medeniyetin ve kültürel gelişmenin meydana gelmesinde, çok önemli bir role sahip yerleşim alanları olarak hem bir yaşam yeri hem de idari bir birim olarak asırlardır varlığını korumaktadır (Demir, 2019: 212). Aynı zamanda kentler, sermaye, mallar, insanlar ve bilgi gibi unsurları ve faaliyetleri bir araya getiren ve bir araya getirdiği bu parametreleri dönüştüren mekânlardır. Öte yandan kentler toplumsal ilişkilerde, çatışma, yüzleşme ve iş birliği gibi sosyal süreçlerin de yaşandığı yerlerdir (Merrifield, 2012: 916).

Kentleşme kavramı ile kent kavramı kapsam ve içerik açısından genellikle karıştırılabilmektedir. Bu kavramlar farklı olsalar da, birlikte düşünülmesi gerekir (Erkan, 2004: 23). Bir kavram olarak kentleşme, etimolojik olarak belirli çevresel, yapısal, ekonomik ve sosyal değişmeyi ifade etmek için kullanılan bir sözcüktür. "Kent" genellikle, merkezi bir yaşam alanının, hukuki, sosyal, ekonomik ve siyasi toplumsal özelliklerini anlatmak için kullanılırken, kentleşme, daha ziyade yaşanan bu değişim sürecini anlatmak için kullanılır (Gökulu, 2010: 213).

Günümüzde Dünya nüfusu hızla kentleşmektedir. 1800'lerin başında, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde üçü şehirlerde yaşamaktayken bugün bu oran yarıdan fazladır ve gelecek elli yıl içinde üçte ikiye çıkacaktır. 2011 yılında, nüfusu bir milyonu aşan 480 şehir varken 1950'de yalnızca 80 şehir vardı. Şu anda şehir merkezlerinde üç milyardan fazla insan yaşamaktadır ve bu rakamın 2050 yılına kadar beş milyara yükselmesi beklenmektedir. Belki de en çarpıcı olanı neredeyse önümüzdeki on yıllarda tüm nüfus artışının düşük ve orta gelirli ortamlarda gerçekleşecek olmasıdır. Küresel nüfus artışı ezici bir şekilde marjinal kentsel çevre çeperlerinde, özellikle gecekondulu bölgelerinde yoğunlaşmaktadır (Muggah, 2012: 1). Bu bağlamda yaşanan bu süreci özetleyecek şekilde, Keleş'e göre ise kentleşme kavramı dar manada, kentlerin sayısının ve buralarda yaşayan insan sayısının artmasını ifade eder ve demografik bir nitelik taşır (Keleş, 2014: 20).

Çok farklı kültürlerden gelen birçok insanın aynı ortamlarda yaşamak zorunda kalmasının getirdiği bir mecburiyet olarak ifade edilebilecek "Kentleşme kavramı" ise kente özellikle göç yoluyla gelenlerin, kent hayatına uyum sağlama süreçleridir. Kentleşmenin amacı, esasında farklı kültürlerden gelen insanlar arasında bir uyum ve düzenin tesis edilmesidir. Bu itibarla, "kentleşme kavramı" bir taraftan toplumsal ve hukuksal kurallara uymayı, diğer taraftan ise yaşadığı kente bağlanmayı ve sevmeyi gerektirmektedir (Yalçın, 2010: 230). Kentli olmakla, kentte yaşıyor olmak birbirinden farklı kavramlardır. Kentli olmak yaşadığı kente uyum sağlamada yaşanan bir süreçtir. Bu itibarla sırf kentte yaşamak bireyleri kentli yapmayabilir. Kentleşmek, yaşadığı kentle alakalı her türlü yapıyı içselleştirebilmeyi gerektirir. Toplumların kent ile münasebetleri farklı biçim ve usullerde gelişim gösterebilir. Bu seyir bazen hızlı ve etkili bazı durumlarda da karşılaşılan dirence bağlı olarak, yavaş gerçekleşebilmektedir (Batal, 2016: 30).

2.2. Çevre, Çevre Sorunları ve Kentsel Çevre Sorunları

Çevre kavramı, çevre ile alakalı sorunların önem kazandığı 1970'lerden bu tarafa en sıklıkla kullanılan kavramlardan birisi olmuştur. Yaklaşım farklılığına bağlı olarak çevre kavramının geniş ve dar sayılabilecek çeşitli manaları vardır. Dar anlamda çevreden, canlıların yaşamlarını devam ettirdikleri ortam anlaşılmaktadır (Keleş, 2013: 23). Çevre, insanın veya diğer canlıların yaşadığı ortam olarak da tanımlanabilir (Özey, 2009: 4). Çok daha geniş bir perspektiften konuya yaklaşan başka bir tanımlama ise çevreyi "evrensel değerler bütünü" olarak ifade eder. Bu anlayışa göre flora ve fauna çeşitliliği, cansız varlıklar, insan topluluklarının tarihsel süreç boyunca meydana getirdiği medeniyet ve bunun mahsulleri tüm insanlığın ortak zenginliğidir (Keleş ve Hamamcı, 1997: 22). 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda ise çevre kavramı, "Canlı varlıkların hayatları boyunca münasebetlerini devam ettirdikleri ve etkileşim halinde oldukları sosyal biyolojik, ekonomik, fiziksel ve kültürel ortam" şeklinde tanımlanmaktadır.

Hiç şüphesiz, sürdürülebilir bir kalkınmanın ve kentleşmenin olmazsa olmazlarından birisi de sürdürülebilir bir çevrenin temin ve tesis edilmesidir. Sürdürülebilir bir çevrenin günümüz neslinin gelecek kuşaklara olan bir borcu olduğu unutulmamalıdır. Nitekim bu husus, Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olarak yapılan etkinliklerine de yansımaktadır (Belli ve Çelik, 2022: 85).

Neredeyse, insanlık tarihi kadar eskilere dayanan çevre sorunlarının çağımızda insanlığın en temel sorunlarından birisini oluşturduğu söylenebilir. Dünya'da meydana gelen çevre sorunlarının, temel sorumlusu insanoğludur (Özey, 2009: 13). Çevresel problemler, insanların çeşitli faaliyetleri sebebiyle, çevresel zenginliklerin tahrip olması neticesinde meydana gelmişlerdir. Hava, su ve toprak gibi çevresel değerlerin, zamanla kirlenerek ve bozularak yaşanabilirliğini kaybetmesi, bitkilerin ve hayvan türlerinin aşırı ve bilinçsiz avlanma ve tüketim gibi insan faaliyetleri nedeniyle yok olmaya yüz tutmaları, çevre sorunlarının başlıcaları olarak ifade edilebilir (Kaypak, 2013: 19). Çevrenin bir sorun olarak genel kabul görmesini 1970'li yıllara bağlayanlar vardır. Bu doğru olmakla birlikte, çevrenin türlü bileşenleri konusunda insanlığın büyük tehditlerle karşılaşmasını çok daha eski tarihlere götürmek gerekir. Susuzlukla ve yetersiz sağlık koşullarıyla doğrudan ilgili olan kolera hastalığı yüzünden 1832 yılında 100 bin kişinin öldüğü ve bunun hayat şartları ile ilgili kaygıların artmasına yol açtığı bilinmektedir. 1950'lerde İngiltere'de hava kirliliği 4000 insanın ölümüne yol açmıştır (Keleş, 2013: 24). 1960'lardan sonra çevre sorunlarının halk sağlığını tehdit ettiği anlaşılmış, gerek gönüllü kuruluşlar gerekse kamu kuruluşları tarafından çevre koşulları denetlenmeye ve iyileştirilmeye çalışılmıştır (Karacan, 2007: 6). İklim değişikliği, flora ve fauna çeşitliliğinin fakirleşmesi, toprak, hava ve suyun bilinçsizce tüketilmesi ve kirlenmesi ve yaşanan bu sorunların global bir boyuta ulaşması, ekonomi ile çevrenin karşılıklı etkileşim içinde bulduklarını, birlikte değerlendirilmeleri gerçekliğini net olarak ortaya koymuştur (Toprak, 2006: 148).

Sanayi devrimiyle beraber özellikle göç olgusuna bağlı olarak hızlanan kentleşme süreci beraberinde pek çok sorunları da getirmiş ve bu bağlamda, yeni sorun türleri ortaya çıkmıştır. Kentlere kümelenen bu nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra neden oldukları çöp sorunu gibi kentsel çevresel sorunlara çözüm bulma

sorumluluğu da büyük ölçüde yerel yönetimlere bırakılmıştır (Güleç Solak ve Pekküçükşen 2018: 681). Dünya nüfusunun hızlı büyümesinden kaynaklanan, sera gazı kaynaklı küresel ısınma, ormansızlaşma, çölleşme veya biyolojik çeşitlilik kaybı küresel ölçekte önemli çevre sorunlarını meydana getirmektedir. Dünya'da kentsel nüfusun giderek artmaması bu kentsel sakinler tarafından, özellikle küresel ölçekte kullanılan kaynakların orantısız paylaşımının da etkisiyle, kentler ve onların sakinlerini küresel çevresel değişimin ve çevre sorunlarının temel itici güçleri haline getirmiştir. Bu yoğun kentleşme süreci özellikle kentlerin iklim üzerindeki olumsuz etkisini de arttırmaktadır (Grimmond, 2007: 83). Günümüzde, Avrupa'daki büyük şehirler, artan belediye katı atık akışlarını yönetmek, genişleyen araç filosundan kaynaklanan hava kirliliği ile mücadele etmek ve artan miktarlarda enerji sağlama ihtiyacı nedeniyle benzer sorunlar yaşamaktadır. Bu kentsel çevre sorunlarına tarihsel olarak bulunan çözümler, toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi, atıkların geri dönüşümü, enerji sistemlerinin akıllı tasarımı ve yenilenebilir enerji kullanımının artması gibi büyük Avrupa şehirlerinde, bazıları bu konuda lider olmak üzere farklı ölçülerde uygulanmaktadır (Shmelev ve Shmeleva, 2009: 18). Kentleşme süreci toplumlar için önemli avantajlar sağladığı gibi beraberinde iyi planlanmadığı takdirde bir takım olumsuzlukları da getirmektedir. Kırsaldan kente göç olgusu iyi yönetilemediği takdirde, plansız bir kentleşme olgusu ile birleştiğinde hızlı sosyal değişimler ve buna bağlı olarak yaşanan kültürel çatışmalar, süratli ekonomik değişimler, toprak, su, hava ve gürültü kirlilikleri, alt yapıyla ilgili sorunlar, ve gecekondulaşma olgusu gibi problemlere ve bunlara bağlı, sağlıksız bir kentleşme sürecine neden olmaktadır. Özellikle plansız ve çarpık kentleşme olgusu, ulaşım problemlerine de neden olmakta, yine kanalizasyon sorunu gibi altyapı yetersizlikleri de hızlı ve plansız kentleşmenin bir neticesi olarak meydana gelmektedir. Alt yapı yetersizlikleri ani ve yoğun yağışlarda sellere ve su ve elektrik kesintilerine neden olmaktadır. Öte yandan, hızlı kentleşme ve buna bağlı olarak yaşanan nüfus artışı işsizliğe de neden olmaktadır. Bilinçsiz ve çarpık kentleşmenin önemli bir diğer sonucu da çevre kirliliğine neden olmasıdır (Öztürk ve Çalışkan, 2019: 692).

3. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN ÇEVRE ALANINDAKİ SORUMLULUKLARI

Türkiye'de yerel yönetimlere ilişkin temel düzenlemeye, 1982 Anayasasının 127. Maddesinde yer verilmektedir. Anılan maddeye göre, yerel yönetimler, tüm ülkeyi ilgilendirmeyen, sadece il, belediye ya da köy halkının yerel müşterek ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak ihdas edilen yönetim birimleridir. Yerel yönetimlerin kuruluş ilkeleri kanunlarla belirlenir ve karar alma organları kanunda belirlenen seçmenlerce seçilerek oluşturulur. Kamu tüzel kişiliğine sahip bulunan yerel yönetimlerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunlarla düzenlenir (Aydın, 2011: 168). Çevreyle ilgili sorunlar en başta "kentlin ve kentlinin" sorunları olarak, yerel yönetimleri ve özellikle belediyeleri yakından ilgilendirir. Belediyelerin çevrenin korumasındaki temel yetki ve vazifeleri idari kolluk hizmeti niteliğindedir. Bunun yanında, yerel ve müşterek ihtiyaçları karşılamakla vazifeli olan belediyelerin, çevreye dair, ihtiyaç duyulan tüm hizmetleri ifa etmesine de hukuken imkân vardır (Keleş ve Hamamcı, 2005: 322). Çevre sorunlarının yerel kaynaklı oluşları ve zamanla yayılarak küresel bir hale gelmeleri, çevre yönetiminin en küçük ölçekten başlayarak, giderek büyüyen seviyelerde yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, çevre sorunlarının yerel kaynaklı olmaları sebebiyle, yerel seviyede çevre yönetimi, bu sorunların henüz doğmadan önlenmesi veya doğmuşsa en kısa sürede kaynağında çözülmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Yerel seviyede çevre yönetimindeyse belediyeler ve özellikle büyükşehir belediyeleri diğer yerel yönetim birimlerinden daha önemlidirler (Şengül, 1999: 91).

Türkiye'de, büyük kentlerin yönetimi sorunu, 1960'arda başlayıp özellikle 1970'lerden itibaren yoğun bir biçimde tartışıla gelen bir sorun alanı olmuştur. Buna ilişkin tartışmalar 1984'te büyükşehir belediye Kanununun çıkarılması ve ilk büyükşehir belediyelerinin kurulması ile birlikte farklı bir mecraya taşınmıştır (Çınar vd., 2009: 1). Bu bağlamda 1984'te çıkarılan 3030 sayılı kanunla büyükşehir belediyeleri kurulmuş, 6360 sayılı kanunla, 2012'de yapılan değişikliklerle sistemde çok önemli değişiklikler yapılmıştır. 6360 sayılı kanunla, büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarına genişletilmiş, ildeki tüm ilçelerin de büyük şehir belediyesinin alt kademesini oluşturmasına karar verilmiştir. Böylelikle büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerin coğrafi sınırları içindeki en ücra köyler de dâhil olmak üzere (mahalleye dönüştürülmek suretiyle) tüm yerleşim birimleri BŞB'lerin sorumluluk alanına verilmiştir (Arıkboğa, 2014: 36).

4. ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE HİPOTEZLERİ

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, aşağıda belirtilen temel hipotez ve alt hipotezler bağlamında Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözülmesinde neden etkin olamadıklarını bilimsel verilerle ortaya koymak ve tespit edilen sorun alanlarına ilişkin çözüm önerileri geliştirmektir. Bu bağlamda, gerek uygulanan anket ve gerekse de yüz yüze ve telefonla yapılan görüşmeler neticesinde, ilgili büyükşehir belediyelerinde

büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye genel sekreteri, büyükşehir belediye genel sekreter yardımcıları, çevre koruma daire başkanı ve ilgili şube müdürleri ile belediye meclisi çevre komisyonu üyelerinin, genel olarak çevreye bakış açıları, kentsel çevre sorunlarını algılayışları ve bu sorunların kaynakları ve çözümlerine ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Anket ve mülakat çalışmaları sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek büyükşehirlerde yaşanan temel kentsel çevre sorunlarını belirlemek, bu sorunların nedenleri ve çözümleri noktasında çözüm önerileri geliştirmek araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, veri toplama yöntemleri olarak, anket ve anketlerin uygulanması esnasında açık uçlu sorularla yüz yüze görüşme yöntemleri kullanılmıştır. Bu kapsamda, Kayseri, Kahramanmaraş ve Adana büyükşehir belediyeleri genel sekreter yardımcıları ve çevre koruma daire başkanları ve ilgili şube müdürleri ile yüz yüze görüşülmüş, İzmir Büyükşehir belediyesi meclis çevre komisyonu başkanı ve belediye çevre koruma şube müdürleri ile Diyarbakır Büyükşehir belediyesi çevre koruma daire başkanları telefonla aranarak görüşülmüştür. Ayrıca adı geçen büyükşehir belediyelerinde bir anket çalışması da yapılmıştır. Anket sorularının değerlendirilmesinde frekans, ortalama, yüzde alma gibi yöntemler kullanılmıştır. Ölçek hesaplamada Faktör analizi kullanılmış, niceliksel verilerin normal dağılıma uygunlukları Kolmogorov Smirnov testi ve grafiksel değerlendirmeler ile sınanmış, normal dağılım gösteren niceliksel verilerin üç ve üzeri grup karşılaştırmalarında One-Way Anova testi kullanılarak parametreler arası ilişkilerin değerlendirilmesinde pearson korelasyon analizine yer verilmiştir. Veri analiz sürecinde SPSS programından faydalanılmıştır.

4.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın Evreni, İzmir, Adana, Kayseri, Diyarbakır ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyelerinin, büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye genel sekreteri, büyükşehir belediye genel sekreter yardımcılarının, çevre koruma daire başkanı ve ilgili şube müdürleri ile belediye meclisi çevre komisyonu üyelerinden meydana gelmektedir.

Bu evren içerisinde, büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye genel sekreteri, büyükşehir belediye genel sekreter yardımcılarının toplam sayısı 27, çevre koruma daire başkanı ve ilgili şube müdürlerinin toplam sayısı 78 ve belediye meclisi çevre komisyonu üyelerinin toplam sayısı 45 olmak üzere, toplam olarak evren 150 kişiden meydana gelmektedir. Örneklem grubu olarak, büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye genel sekreteri, büyükşehir belediye genel sekreter yardımcılarının toplam sayısı olan 27 kişiden 11'inden geri dönüş sağlanabilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Tablosu

	BŞB Başkanı, Genel Sekreter ve Genel Sekreter Yardımcıları Toplam sayısı	BŞB Başkanı, Genel Sekreter ve Genel Sekreter Yardımcıları Örneklemi	Çevre Koruma Daire Başkanı ve İlgili Şube Müdürleri Toplam Sayı	Çevre Koruma Daire Başkanı ve İlgili Şube Müdürleri Örneklemi	BŞB Meclis Çevre Komisyonu Başkan ve Üyeleri Topl.sayı	BŞB Meclis Çevre Komisyonu Başkan ve Üyeleri Örneklemi
Adana	5	2	18	5	9	6
Diyarbakır	5	1	5	3	-	-
Kayseri	5	3	13	11	9	9
İzmir	6	3	29	11	18	16
K.Maraş	6	2	13	6	9	9
Toplam	27	11	78	36	45	40

4.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın temel ve alt hipotezleri aşağıda sunulmuştur.

Hipotez 1. Türkiye’de Büyükşehir belediyeleri kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin değildir.

Hipotez 1a. Türkiye’de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde idari (merkeziyetçi yapıdan kaynaklanan) engeller vardır.

Hipotez 1b. Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde hukuksal (mevzuattan kaynaklanan) engeller vardır.

Hipotez 1c. Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde katılıma ilişkin engeller vardır.

Hipotez 1ç. Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali engeller vardır.

Hipotez 1d. Katılımcıların demografik özelliklere göre çevre sorunları tutum ölçeği puanları, anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 1e. Katılımcıların demografik özelliklere göre çevreye yönelik inanç ölçeği puanları, anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 1f. Katılımcıların demografik özelliklere göre kentsel çevre sorunları ölçeği puanları, anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 1g. Katılımcıların demografik özelliklere göre büyükşehir belediyeleri kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeği puanları, anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 1h. Belediyelere göre, büyükşehir belediyeleri kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı ilişki vardır.

5. BULGULAR

5.1. Katılımcıların, Kentsel Çevre Sorunları Etkinlik Ölçeğine İlişkin Bulgular

Katılımcıların, kentsel çevre sorunların ile mücadelede büyükşehir belediyelerinin etkinliği konusundaki düşünceleri ilişkin bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir. Ölçeğin içerdiği her maddenin (önermenin) cevapları alınırken, dereceli olmak üzere beş seçenekli bir ölçek kullanılmıştır. Önermeler; Beşli Likert ölçeği doğrultusunda 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum şeklinde değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların, Kentsel Çevre Sorunları Etkinlik Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

Maddeler(Önermeler)		Kesinlikle	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum
Türkiye’de Büyükşehir Belediyeleri kentsel çevre sorunlarının çözülmesinde yeterince etkin değildir.	f	0	13	5	52	17
	%	,0	14,9	5,7	59,8	19,5
Türkiye’de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde yönetsel (merkeziyetçi yapıdan kaynaklanan) engeller vardır.	f	8	25	7	35	12
	%	9,2	28,7	8,0	40,2	13,8
Türkiye’de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde mali engeller(bütçe ve kaynak yetersizliği) vardır.	f	6	7	5	56	13
	%	6,9	8,0	5,7	64,4	14,9
Türkiye’de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde ilçe belediyeleri ile yaşanan sorunlardan kaynaklanan engeller vardır.	f	6	18	7	46	10
	%	6,9	20,7	8,0	52,9	11,5

Türkiye’de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde hukuksal (mevzuattan kaynaklanan) engeller vardır.	f	3	9	10	56	9
	%	3,4	10,3	11,5	64,4	10,3
Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde katılıma ilişkin engeller vardır.	f	3	13	8	51	12
	%	3,4	14,9	9,2	58,6	13,8
Belediyelerin topladığı çevre temizlik vergileri çevre kirliliğini önlemede yetersizdir.	f	4	10	11	44	18
	%	4,6	11,5	12,6	50,6	20,7
Kamu yöneticileri (yerel yönetimler) çevrenin korunmasından çok ekonomik gelişmenin sağlanmasına öncelik vermektedirler.	f	4	34	8	30	11
	%	4,6	39,1	9,2	34,5	12,6
Büyükşehir belediyeleri çevre hususunda kendilerine tanınan görev ve yetkileri yeterince etkili uygulayamamaktadır.	f	3	23	7	47	7
	%	3,4	26,4	8,0	54,0	8,0
Çevre vergileri oranlarının kentsel çevre sorunlarının önlenmesinde yeterli olduğunu düşünüyorum.	f	10	43	12	18	4
	%	11,5	49,4	13,8	20,7	4,6
Büyükşehir belediyelerine kentsel çevre sorunlarının çözümünde daha fazla yetki verilmelidir.	f	1	3	3	54	26
	%	1,1	3,4	3,4	62,1	29,9
Büyükşehir belediyeleri kent yaşamının beraberinde getirdiği çevre sorunlarını çözecek yeterli parasal kaynaklara sahiptir.	f	9	48	9	15	6
	%	10,3	55,2	10,3	17,2	6,9
Su faturası bağlamında alınan çevre temizlik vergisi çevrenin korunmasına yeterince hizmet etmemektedir.	f	0	15	9	43	20
	%	,0	17,2	10,3	49,4	23,0
Hava kirliliğine neden olan fabrikalar kentsel alanların dışında ve uygun arazilerde konumlandırılmalıdır	f	2	1	2	42	40
	%	2,3	1,1	2,3	48,3	46,0
Büyükşehir belediyeleri kentsel çevre sorunlarının çözümünde Avrupa Birliği fonlarından yeterince yararlanmaktadır	f	12	38	17	20	-
	%	13,8	43,7	19,5	23,0	-
Türkiye’de çevre ile ilgili mevzuat çevre sorunlarının çözümünde yeterli değildir.	f	3	7	7	59	11
	%	3,4	8,0	8,0	67,8	12,6
Yöneticilerin tüm karar ve eylemleri çevrenin korunmasını ve iyileştirilmesini amaçlamalıdır.	f	1	3	1	47	35
	%	1,1	3,4	1,1	54,0	40,2
Büyükşehir belediyelerine gerekli Anayasal düzenleme yapılarak çevre korumaya yönelik yeni vergiler koyma ve kaynak oluşturma yetkisi verilmelidir.	f	9	22	8	39	9
	%	10,3	25,3	9,2	44,8	10,3
Büyükşehir belediyelerine kentsel çevre	f	14	43	5	22	3

sorunlarının çözümüne yönelik tanınan yetkiler yeterlidir.	%	16,1	49,4	5,7	25,3	3,4
--	---	------	------	-----	------	-----

Katılımcıların, kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2.'de gösterilmiştir. Veriler incelendiğinde, "Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin değildir." önermesine katılımcıların %79.4'ü katıldıklarını ifade etmek suretiyle araştırmanın ana hipotezini destekler bir tablo ortaya koymuşlardır. Bu temel hipotezi destekleyecek mahiyette "Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde yönetsel (merkeziyetçi yapıdan kaynaklanan) engeller vardır." önermesine katılımcıların %54.8'i katıldıklarını beyan etmişler ancak bu oran diğer önermelere oranla düşük kalmıştır. " Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde mali engeller (bütçe ve kaynak yetersizliği) vardır önermesine katılımcıların % 79.3 katıldıklarını belirterek, kentsel çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan mali engellere kuvvetli bir vurgu yapmışlardır. Nitekim, "Büyükşehir belediyeleri kentsel çevre sorunlarının çözümünde Avrupa Birliği fonlarından yeterince yararlanmaktadır" önermesine görece verilen zayıf destek (% 54.5), "Büyükşehir belediyelerine gerekli Anayasal düzenleme yapılarak çevre korumaya yönelik yeni vergiler koyma ve kaynak oluşturma yetkisi verilmelidir." önermesine verilen % 55.1'lik destek , "Çevre vergileri oranlarının kentsel çevre sorunlarının önlenmesinde yeterli olduğunu düşünüyorum" önermesine verilen % 60.9'luk katılmıyorum cevabı ve "Belediyelerin topladığı çevre temizlik vergileri çevre kirliliğini önlemede yetersizdir." önermesine verilen % 71.3'lük "katılıyorum" yanıtı, çevre sorunlarının çözümünde büyükşehir belediyelerinin yaşadıkları mali sorunları vurgular niteliktedir. Nitekim çalışma kapsamındaki illerden Kahramanmaraş'ta belediye şebekesinden deşarj edilen atık suların 2018 itibarıyla %24'üne arıtma uygulanırken, %76'sı arıtılmadan deşarj edilmektedir.

"Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde hukuksal (mevzuattan kaynaklanan) engeller vardır." önermesine katılımcıların 74.7'si katıldıklarını beyan etmişlerdir. Nitekim, "Türkiye'de çevre mevzuatı çevre sorunlarının çözümünde yetersizdir." önermesine verilen % 81.3'lük destek ve "Büyükşehir belediyelerine kentsel çevre sorunlarının çözümünde daha fazla yetki verilmelidir." önermesine verilen % 92'lik desteklerde bu önermeye katkı sağlar niteliktedir.

Kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeğinde herkesin katıldığı önerme % 94.3 ile "Hava kirliliğine neden olan fabrikalar kentsel alanların dışında ve uygun arazilerde konumlandırılmalıdır" önermesi olmuştur. Bu durum sanayi tesislerinin hava kirliliğinin en önemli nedenlerinden biri olarak görüldüğüne kuvvetli bir vurgu niteliğindedir. "Su faturası içerisinde hesaplanan çevre temizlik vergisi çevre koruma amacına hizmet etmemektedir." önermesine katılımcıların % 72.4'ü katıldıklarını beyan etmişlerdir. Herkesin katılmadığı durum ise %55 ile "Büyükşehir belediyeleri kent yaşamının beraberinde getirdiği çevre sorunlarını çözecek yeterli parasal kaynaklara sahiptir." önermesine ise katılımcıların % 65.5'i katılmadıklarını beyan etmek suretiyle yine bu konuda yaşanan mali sorunlara güçlü bir vurgu yapmışlardır.

5.2. Katılımcıların Kentsel Çevre Sorunları Etkinlik Ölçeği İle Belediye Değişkeninin Karşılaştırılması

Tablo 3. Katılımcıların Kentsel Çevre Sorunları Etkinlik Ölçeği İle Belediye Değişkeninin Karşılaştırılmasına Yönelik Kruskal Wallis Testi

Ölçekler	Yaş	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Mali Sorunlar (Bütçe Darlığı)	Adana	12	3,50	0,59	11,418	0,022*
	Diyarbakır	5	3,32	0,59		
	İzmir	30	3,25	0,91		
	Kayseri	23	3,71	0,94		
	Kahramanmaraş	17	2,94	0,60		
Yönetim Sorunu (BŞB ile ilçe belediyeleri arasında)	Adana	12	3,43	0,58	3,283	0,512
	Diyarbakır	5	3,60	0,32		

yaşanan sorunlar)	İzmir	30	3,47	0,74		
	Kayseri	23	3,58	0,65		
	Kahramanmaraş	17	3,27	0,69		
Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	Adana	12	3,67	0,72	10,020	0,040*
	Diyarbakır	5	3,68	0,23		
	İzmir	30	3,73	0,59		
	Kayseri	23	3,09	1,00		
	Kahramanmaraş	17	3,25	0,73		
	Adana	12	3,35	0,36	5,966	0,202
Katılım Sorunu	Diyarbakır	5	3,44	0,29		
	İzmir	30	3,27	0,66		
	Kayseri	23	3,32	0,55		
	Kahramanmaraş	17	3,01	0,57		

*p<0,05

Büyükşehir belediyeleri bazında, kentsel çevre sorunlarının çözümünde engel teşkil eden mali engeller (sorunlar), idari yapıdan kaynaklanan engeller, mevzuattan kaynaklanan (hukuki) engeller ve katılıma ilişkin sorunlar bağlamında elde edilen bulgular yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Buna göre, bütçe imkânlarının yetersizliği gibi mali sorunlarla, büyükşehir belediyelerinin çevre sorunlarının çözümündeki etkin olabilmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=0,022$; $p<0,05$). Kahramanmaraş belediyesinin kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeği mali sorununun, Kayseri belediyesi ($p=0,012$) ve Adana belediyesine ($p=0,029$) göre düşük olması istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer belediyeler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Mali sorunlar beş belediyede de çevre sorunlarının çözülmesinde en önemli sorun kaynağını teşkil etmektedir. Gerçekten de sadece uygulanan anket sonuçları değil aynı zamanda ilgili belediyelerde gerçekleştirdiğimiz yüz yüze görüşmeler ve telefon görüşmeleri de bu gerçeğe işaret eder niteliktedir.

Çevre sorunlarının çözümü noktasında, mali sorunların en yüksek olduğu il Kayseri iken, mali sorunun en düşük olduğu il Kahramanmaraş olarak tespit edilmiştir.

Belediyelere göre, merkezi yönetim ile yaşanan sorunlar noktasında, iller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Belediyelere göre mevzuattan kaynaklanan sorunlar bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p=0,040$; $p<0,05$). Burada, Kayseri belediyesinin kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeği hukuk sorununun, izmir belediyesine göre düşük olması istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0,039$; $p<0,05$). Bu durum İzmir Büyükşehir belediyesinde mevzuattan kaynaklanan engellerin daha önemli görüldüğünü ortaya koymaktadır. Diğer belediyeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Belediyelere göre genel etkinlik sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

5.3. Belediyelere Göre Kentsel Çevre Sorunları Etkinlik Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

Tablo 4. Belediyelere Göre Kentsel Çevre Sorunları Etkinlik Ölçeğinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

		Mali		Yönetim	
		r	p	r	p
Adana belediyesi	Mali	-	-	-	-
	Yönetim	0,228	0,476	-	-
	Hukuk	0,094	0,770	0,074	0,819
	Katılım	0,128	0,640	0,143	0,732
Diyarbakır belediyesi	Mali	-	-	-	-
	Yönetim	0,521	0,368	-	-
	Hukuk	0,429	0,471	0,852	0,067
	Katılım	0,329	0,356	0,601	0,097
İzmir belediyesi	Mali	-	-	-	-
	Yönetim	0,712	0,001**	-	-
	Hukuk	0,545	0,002**	0,470	0,009**
	Katılım	0,441	0,009**	0,520	0,011*
Kayseri belediyesi	Mali	-	-	-	-
	Yönetim	0,391	0,065	-	-
	Hukuk	0,340	0,112	0,134	0,543
	Katılım	0,279	0,094	0,203	0,459
Kahramanmaraş belediyesi	Mali	-	-	-	-
	Yönetim	0,674	0,003**	-	-
	Hukuk	0,834	0,001**	0,696	0,001**
	Katılım	0,431	0,009**	0,536	0,002**

r=Pearson Korelesyon

**p<0,01

5.3.1. Adana Büyükşehir Belediyesi

Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile merkezîyetçi yönetim sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile hukuk sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile katılım sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Yönetim sorunu ile hukuk sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Yönetim sorunu ile katılım sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$).

5.3.2. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi

Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile merkeziyetçi yönetim sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile hukuk sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile katılım sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Yönetim sorunu ile hukuk sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,01$). Yönetim sorunu ile katılım sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,01$).

5.3.3. İzmir Büyükşehir Belediyesi

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan mali sorunlar ile merkezi yönetimle yaşanan sorunlar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bunun anlamı bütçesel sorunların önemli bir nedeninin merkezi yönetimle yaşanan sorunlar olduğudur. Bu iki durum arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,712$; $p=0,001$; $p<0,01$). Bu durum, İzmir Büyükşehir Belediyesinin ana muhalefet partisi tarafından yönetilirken merkezi yönetimin AK Parti tarafından şekillendirilmesinin bir sonucudur.

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan mali sorunlar ile mevzuattan kaynaklı hukuki sorunlar arasında da pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bunun anlamı hukuki sorunların mali yapıya da tesir ettiğidir. İstatistiksel olarak bu iki parametre arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r=0,545$; $p=0,002$; $p<0,01$).

İzmir'de, çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan mali sorunlar ile katılım sorunu arasında da pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bütçe imkanlarının artması belediye tarafından halkın bilinçlendirilmesi ve katılımına dönük daha fazla kaynak aktarımında vesile olacak ve bu sorunun çözümüne katkıda bulunacaktır. Bu iki parametre arasında %44,1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,441$; $p=0,009$; $p<0,01$).

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan hukuki sorunlar ile merkezi yönetimle yaşanan sorunlar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bunun anlamı merkezi yönetimle yaşanan sorunlar arttıkça karşılaşılan hukuki sorunlarında arttığıdır. Bu iki parametre arasında %47,0 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,470$; $p=0,009$; $p<0,01$).

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan katılıma ilişkin sorunlar ile merkezi yönetimle yaşanan sorunlar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Merkezi yönetim ile olan sorunlar artarken, katılım sorunu da artmaktadır. Bu iki parametre arasında %52,0 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,520$; $p=0,011$; $p<0,05$).

5.3.4. Kayseri Büyükşehir Belediyesi

Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile merkeziyetçi yönetim sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile hukuk sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali sorunlar vardır önermesi ile katılım sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,05$). Yönetim sorunu ile hukuk sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,01$). Yönetim sorunu ile katılım sorunu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmemektedir ($p>0,01$).

5.3.5. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan mali sorunlar ile merkezi yönetimle yaşanan sorunlar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bunun anlamı bütçesel sorunların önemli bir nedeninin merkezi yönetimle yaşanan sorunlar olduğudur. Bu iki durum arasında %67,4 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,674$; $p=0,003$; $p<0,01$).

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan mali sorunlar ile mevzuattan kaynaklı hukuki sorunlar arasında da pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bunun anlamı hukuki sorunların mali yapıya da tesir ettiğidir. Bu iki parametre arasında %83,4 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,834$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan mali sorunlar ile katılım sorunu arasında da pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bütçe imkanlarının artması belediye tarafından halkın bilinçlendirilmesi ve katılımına dönük daha fazla kaynak aktarımında vesile olacak ve bu sorunun çözümüne katkıda bulunacaktır. Bu iki parametre arasında %43,1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,431$; $p=0,009$; $p<0,01$).

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan hukuki sorunlar ile merkezi yönetimle yaşanan sorunlar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Bunun anlamı merkezi yönetimle yaşanan sorunlar arttıkça karşılaşılan hukuki sorunlarında arttığıdır. Bu iki parametre arasında %69,6 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,696$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan katılıma ilişkin sorunlar ile merkezi yönetimle yaşanan sorunlar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Merkezi yönetim ile olan sorunlar artarken, katılım sorunu da artmaktadır. Bu iki parametre arasında %53,6 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir ($r=0,536$; $p=0,002$; $p<0,01$).

5.4. Hipotezlere İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ana hipotez H1, ve alt hipotezlerden H1a, H1b , H1c, H1ç, H1d, H1e, H1g ve H1h p değerleri $<0,05$ olduğu için kabul edilmiş, H1f hipotezi ise p değeri $>0,05$ olduğu için ret edilmiştir.

Araştırmanın temel hipotezi "Türkiye'de Büyükşehir belediyeleri kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin değildir." şeklinde belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre H1 temel hipotez için p değeri 0,020 olarak belirlenmiştir yani $p<0,05$ 'tir. Bu sonuçlara göre araştırmanın temel hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuç Türkiye'de kentsel çevre sorunlarının çözümünde büyükşehir belediyelerinin etkin olmadıklarını ortaya koymaktadır.

H1a alt hipotezi,"Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde idari (merkeziyetçi yapıdan kaynaklanan) engeller vardır." şeklindedir. H1a alt hipotez için p değeri 0,27'dir. Burada $p<0,05$ olduğu için H1a hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuç Türkiye'deki merkeziyetçi yönetim anlayışının yerel yönetimlerin manevra alanlarını daralttığını ve diğer birçok konuda olduğu gibi kentsel çevre sorunlarının çözümünde de Büyükşehir belediyelerinin etkinliğini zayıflattığını göstermektedir.

H1b alt hipotezi "Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde hukuksal (mevzuattan kaynaklanan) engeller vardır." biçimindedir. Burada p değeri 0,030 dur yani $p<0,05$ tir ve bu itibarla H1b alt hipotezi kabul edilmiştir.

H1c alt hipotezi "Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde katılıma ilişkin engeller vardır" yönündedir ve p değeri burada 0,21 olarak belirlenmiştir. Bunun anlamı $p<0,05$ olduğu için bu alt hipotezinde kabul edildiğidir.

H1ç alt hipotezi "Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önünde mali engeller vardır." şeklindedir. Bu alt hipotez bağlamında p değeri 0,033 olarak saptanmıştır. Burada da $p<0,05$ olduğu için bu alt hipotez de kabul edilmiştir yani Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde etkin olmalarının önündeki en önemli engellerden biri de mali engellerdir.

H1d alt hipotezi "Demografik özelliklere göre çevre sorunları tutum ölçeği puanları, anlamlı farklılık göstermektedir." şeklindedir ve p değeri 0,015'tir. P değeri 0,05'ten küçük olduğu için H1d alt hipotezi kabul edilmiştir yani demografik özellikler katılımcıların çevreye yönelik tutumlarını ve hassasiyetlerini etkilemektedir.

H1e alt hipotezi "Demografik özelliklere göre çevreye yönelik inanç ölçeği puanları, anlamlı farklılık göstermektedir." biçimindedir ve p değeri 0,047'dir. P değeri 0,05'ten küçük olduğu için bu alt hipotez kabul edilmiştir yani demografik özellikler katılımcıların çevreye yönelik inançları üzerinde belirleyici bir role sahiptir.

H1f alt hipotezi "Demografik özelliklere göre kentsel çevre sorunları ölçeği puanları, anlamlı farklılık göstermektedir." şeklindedir. Bu alt hipotez için p değeri 0,087 olarak saptanmıştır. P değeri 0,05'ten büyük olduğu için bu alt hipotez kabul edilmemiştir. Bu durum, katılımcıların demografik özelliklerinin kentsel çevre sorunlarına bakış açılarını etkilemediğini göstermektedir.

H1g alt hipotezi "Demografik özelliklere göre büyükşehir belediyeleri kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeği puanları, anlamlı farklılık göstermektedir." şeklindedir ve p değeri 0,023 olarak saptanmıştır. Burada da $p<0,05$ olduğu için alt hipotez kabul edilmiştir. Bu durum, katılımcıların demografik özelliklerinin kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeğindeki parametrelere bakış açıları üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir.

H1h alt hipotezi "Belediyelere göre büyükşehir belediyeleri kentsel çevre sorunları etkinlik ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı ilişki vardır." biçimindedir ve p değeri burada 0,022 olarak saptanmıştır. $P<0,05$ olduğu için alt hipotez kabul edilmiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşanılan kentsel çevre sorunları bağlamında, çalışma kapsamında ulaşılan bulgulara göre, İzmir ilinin birinci öncelikli çevre sorunu atık (çöp) sorunuyken, ikinci sırada su kirliliği ve üçüncü sırada hava kirliliğinin yer aldığı görülmektedir. Adana ilinin öncelikli çevre sorunları sıralamasında hava ve su kirliliği ilk iki sırayı alırken atık (çöp) sorunu ise üçüncü sırada yer almaktadır. Kayseri'de ise en önemli çevre sorunu hava kirliliğidir. Çöp sorunu ikinci sırada yer alırken su kirliliği ise üçüncü sırada yer almaktadır. Diyarbakır'da en önemli çevre sorunu ilde vahşi depolama yöntemi kullanıldığı için atık (çöp) sorunuyken ikinci sırada çöplerin vahşi depolama yöntemi ile bertaraf edilmesinin de bir sonucu olarak çöp sularının yer altı ve yer üstü su havzalarına karışmasının da etkisiyle su kirliliği gelirken üçüncü sırada yine aynı etmenlere bağlı olarak toprak kirliliği yer almaktadır. Diyarbakır'da hava kirliliği sorunu, doğal gaz kullanımının %80'e çıkarılarak, fosil yakıt kullanımının %20'lere düşürülmesinin bir sonucu olarak büyük oranda azaltılmıştır. Kahramanmaraş'ta da en önemli çevre sorunu özellikle kış aylarında yoğun fosil yakıt kullanımı ve şehrin topoğrafik yapısı ve coğrafi konumuna bağlı olarak hava kirliliğidir. Bu durum üzerinde motorlu taşıt sayısının fazla olmasının da etkisi vardır. Gerek motorlu taşıt sayısının fazla olması ver gerekse de sanayi tesislerinden kaynaklı olarak il de gürültü kirliliği de önemli bir sorundur

Çalışma kapsamına giren illerde yaşanan bu çevre sorunlarının çözümü noktasında, "Kentsel Çevre Sorunları Etkinlik Ölçeğine" ilişkin veriler incelendiğinde, "Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri kentsel çevre sorunlarının çözülmesinde yeterince etkin değildir." temel hipotezine katılımcıların çok büyük bir bölümü katıldıklarını ifade etmek suretiyle araştırmanın ana hipotezini destekler bir tablo ortaya koymuşlardır. Bu temel hipotezi destekleyecek şekilde "Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde merkeziyetçi yapıdan kaynaklanan engeller vardır." önermesi de katılımcılardan destek görmüş, "Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde mali engeller (bütçe ve kaynak yetersizliği) vardır önermesine ise katılımcıların tamamına yakın bir bölümü katıldıklarını belirterek, kentsel çevre sorunlarının çözümünde karşılaşılan mali engellere kuvvetli bir vurgu yapmışlardır. Gerçekten de gerek anket ve gerekse de mülakat çalışmaları sonucunda elde edilen verilere göre, özellikle su arıtma tesisi, katı atık tesisi gibi çok büyük mali kaynak gerektiren yatırımların sadece büyükşehir belediyeleri tarafından gerçekleştirmeleri çok güçtür. Bu tarz projeler için Büyükşehir belediyeleri merkezi yönetime ve Avrupa Birliği gibi oluşumlara muhtaç durumdadır. Büyükşehir belediyelerine daha fazla mali kaynak imkanı ve kendi gelirlerini temin imkanı sunulurken bu bağımlılık ilişkisinin kırılması gerekir. Nitekim, "Büyükşehir belediyelerine gerekli anayasal düzenleme yapılarak çevre korumaya yönelik yeni vergiler koyma ve kaynak oluşturma yetkisi verilmelidir." önermesine verilen yoğun destek, "Çevre vergileri oranlarının kentsel çevre sorunlarının önlenmesinde yeterli olduğunu düşünüyorum" önermesine yapılan zayıf vurgu ve "Belediyelerin topladığı çevre temizlik vergileri çevre kirliliğini önlemede yetersizdir." önermesine verilen yine güçlü destek, çevre sorunlarının çözümünde büyükşehir belediyelerinin yaşadıkları mali sorunları vurgular niteliktedir. Katılımcıların önemli bir bölümü "Büyükşehir belediyeleri kent yaşamının beraberinde getirdiği çevre sorunlarını çözecek yeterli parasal kaynaklara sahiptir." önermesine katılmadıklarını beyan etmek suretiyle yine bu konuda yaşanan mali sorunlara güçlü bir vurgu yapmışlardır. Öte yandan, "Su faturası kapsamında alınan çevre ve temizlik vergisi çevrenin korunması hedefine hizmet etmemektedir." önermesine yapılan güçlü vurgu da yaşanan kaynak sorununu ortaya koymaktadır. Yani denilebilir ki belediye vergilerinin BŞB bütçeleri içinde belki yeni vergi türleri de konularak daha ağırlıklı bir hale getirilmesi gerekir. Üniter yapıyı zedelemeyecek şekilde belediyelere kendi mali kaynaklarını temin etme yetkisinin genişletilmesi de sorunun çözümüne yardımcı olacaktır.

Mevzuat noktasında bakıldığında, "Türkiye'de Büyükşehir belediyelerinin kentsel çevre sorunlarının çözümünde yeterince etkin olmalarının önünde hukuksal (mevzuattan kaynaklanan) engeller vardır." önermesine katılımcıların büyük oranda destek vermek suretiyle anayasal ve yasal olarak uygulanan başta idari vesayet denetimi olmak üzere yoğun denetimsel ve bürokratik engellerin büyükşehir belediyelerinin etkinliğini sınırladığına vurgu yapmışlardır. Nitekim, "Türkiye'deki çevre koruma mevzuatı çevresel sorunların çözümünde yetersizdir." önermesine ve "Büyükşehir belediyelerine kentsel çevre sorunlarının çözümünde daha fazla yetki verilmelidir." önermesine verilen yoğun desteklerde bu görüşe katkı sağlar niteliktedir. Buradan çıkarılabilecek sonuç, Büyükşehir belediyelerinde görev yapan kişilerin ağırlıklı olarak, kentsel çevre sorunlarının belediyeler tarafından daha etkin bir biçimde çözülebilmesi için, mevzuattan kaynaklı bürokratik engeller ve zaman kaybının azaltılabilmesine yönelik daha pratik kanuni düzenlemeler yapılması, belediyelerin çevre konusundaki yetkilerinin şu anki merkeziyetçi yapı kırılarak arttırılması yönünde bir fikre sahip olduklarıdır.

Çalışma kapsamında ulaşılan önemli bir netice de 6360 sayılı kanunun uygulamaya geçmesiyle yaşanan sorunlara ilişkindir. Bu konuda, Kahramanmaraş büyükşehir belediyesi, çevre koruma ve kontrol dairesi başkanı, kendisi ile yapılan görüşmede 6360 sayılı kanunla birlikte köylerin mahalleye dönüşmesi ve hizmet alanının il sınırı olarak belirlenmesinin, büyükşehir belediyelerinin sorumluluk alanlarını genişlettiğinden mali kaynak yetersizliğini daha da derinleştirdiğini ifade ederek özellikle çevre ile ilgili büyük proje ve yatırımların finansmanının tek başına belediye tarafından yapılamayacağı hususunu Kahramanmaraş Atıksu Arıtma Tesisleri Projesini örnek göstererek ifade etmiştir. Büyükşehir Belediyelerinin mali açıdan güçlenecek bir biçimde kendi mali kaynaklarını oluşturabilmelerinin ve bu bağlamda belediye vergilerinin artırılarak daha önemli bir kaynak haline getirilmeleri ve 6360 sayılı kanun ile getirilen il mülki sınırları esasının gözden geçirilerek kanunun "kaynak israfını önleme ve etkinlik ve verimliliği artırma" amaçlarına çok ta ulaşamadığı belediyelerin sevk ve idaresinde bulunan sorumluluk mevkiindeki kişilerin ifadelerinden ve pratikte yaşanan sorunlardan anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arıkboğa, E. (2014). Büyükşehir Belediye Meclislerindeki Temsil Adaletsizliğinin Coğrafi ve Siyasi Görünümleri. *Marmara Üniversitesi Siyasi Bilimler Dergisi*, 2 (2), 35-61. DOI: 10.14782/sbd.201439372
- Aydın, A. H. (2011). *Yönetim Bilimi*. Seçkin Yayıncılık.
- Başaran, İ. (2008). *Kent ve Yerel Yönetim*. Okutan Yayıncılık.
- Batal, S. (2016). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Görev Tanımında Yeni Bir Misyon: Kent Kültürü Kazandırma ve Kentleşme. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11, (Özel Sayı), 24-40.
- Belli, A. ve Çelik, Z., E. (2022). Sürdürülebilir Çevre Örneği: Türkiye'de Yavaş Şehirler (Cittaslow). *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), 63-89. <https://doi.org/10.20493/birtop.1082260>
- Coşkun, O. ve Zaman, S. (2012). Kentlere göç eden kırsal nüfusun kentsel uyumu ve kentleşme düzeyleri üzerine uygulamalı bir araştırma: Erzurum kenti örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 1049-1062.
- Çınar, T., Çiner, C.U. ve Zengin, O. (2009). *Büyükşehir Yönetimi Bütünleştirme Süreci*. Todaie Yayınları.
- Demir, K. A. (2019). Kent Yönetiminde Değişim Algısı: Yerel Yönetişim Kapsamında Bir Değerlendirme ve Yerleşen Yönetişim Uygulaması. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74, 193-218. <https://doi.org/10.33630/ausbf.523274>
- Erkan, R. (2004). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilim adamı Yayınları.
- Gökulu, G. (2010). Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24, (1), 209-226.
- Grimmond, S. (2007). Urbanization and Global Environmental Change: Local Effects of Urban Warming. *The Geographical Journal*, 173, 83-88. http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-4959.2007.232_3.x
- Solak, S. G. ve Pekküçükşen, Ş. (2018). Türkiye'de Kentsel Katı Atık Yönetimi: Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (3), 653-683.
- Karacan, A.R. (2007). *Çevre Ekonomisi ve Politikası*. Ege Üniversitesi Yayınları.
- Kaypak, Ş. (2013). Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Markalaşması ve Marka Kentler. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14, (1). 335-355.
- Keleş, R. (2013). *100 Soruda Türkiye'de Kentleşme Konut ve Gecekondu*. Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2014). *100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası*. Yakın Kitabevi.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (1997). *Çevrebilim*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2005). *Çevre Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları.
- Merrifield, A. (2013). The Urban Question under Planetary Urbanization International. *Journal of Urban and Regional Research Publications Limited*, 37.(3), 909-922.
- Muggah, R. (2012). *Researching the Urban Dilemma: Urbanization, Poverty and Violence* Copyright. International Development Research Centre, Ottawa, Canada , Cover artwork designed by Scott Sigurdson, 91p.

Özey, R. (2009). *Çevre Sorunları*. Aktif Yayınevi.

Öztürk, S. ve Çalışkan, H. (2019). Kentleşme Gelişiminin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 673-690.

Shmelev, S.E. and Smeleva, I.A. (2009). Sustainable cities: problems of integrated interdisciplinary research. *International Journal of Sustainable Development*, 12(1), 4-23. DOI:[10.1504/IJSD.2009.027526](https://doi.org/10.1504/IJSD.2009.027526)

Şengül, M. (1999). Yerel Düzeyde Çevre Yönetimi ve Belediyeler. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8 (3), 91-102.

Topal, A.K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?. *Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi*, 6 (1), 276-294. <http://hdl.handle.net/20.500.12397/5531>.

Toprak, D. (2006). Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (4), 146-169.

Yalçın, C. (2010). Türkiye’de Kentleşme Sorunları Üzerine Bir Tartışma. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28, (1), 225-245.